

PĚT LET KNIHOVNOU 21. STOLETÍ – KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ

Hana Vacková, Knihovna Jiřího Mahena v Brně

Ačkoliv se převážná část historie této instituce odehrávala ve století dvacátém, tento příspěvek se soustřeďuje na 5 let 21. století, která považuji za klíčová, i když není záměrem tímto snižovat důležitost předcházejícího období. Během tohoto relativně krátkého času se udály věci běžné i zcela zásadní, ojedinělé a pro další vývoj knihovny velmi významné.

V roce 2001 uplynulo 80 let od založení Brněnské veřejné knihovny obecní – 1. 2. 1921, což KJM oslavila náležitě, ale o něco později, kdy toto významné datum spojila s událostí neméně významnou – znovuotevřením ústřední knihovny po generální rekonstrukci – v listopadu. Tento měsíc byl zároveň dobou, kdy byla v roce 1922 knihovna veřejnosti zpřístupněna díky tomu, že byla splněna podmínka vlastnit přes 10 000 knih.

Dějinám brněnského knihovnictví, osobě zakladatele Jiřímu Mahenovi, proměněm a vývoji KJM byla věnována výstava Knihovna pro město v reprezentačních prostorách Křížové chodby na Nové radnici v Brně. Výstava probíhala sice na podzim 2000, avšak ve všech směrech předznamenala činnost KJM v 21. století. Mimo jiné zde byla knihovna představena jako Centrum vzdělávání, informací a oddechu pro širokou veřejnost města i regionu. Od tohoto okamžiku se více než jindy realizuje Mahenovo pojetí veřejné knihovny, která je ústavem, jenž má cílevědomě vést čtenáře k rozvíjení vlastní tvůrčí energie a sebevzdělávání a být živým kulturním střediskem.

Jiří Mahen a jeho knihovnický odkaz byly ústředním mottem roku 2002, kdy uplynulo 120 let od jeho narození a 10 let od vzniku Mahenova památníku. Mahen stál při samém zrodu knihovny, byl jmenován prvním knihovníkem a do roku 1939 stál v jejím čele. S neutuchající energií shromažďoval a zpracovával první fondy, psal o knihovně do novin, přednášel, bojoval o adekvátní podmínky pro činnost, potýkal se s nedostatečnými finančními prostředky, apeloval na politiky.

V roce 1959 ke 20. výročí úmrtí J. Mahena přijala tehdejší Krajská lidová knihovna název *Krajská lidová knihovna Jiřího Mahena*.

Tato významná osobnost kulturní avantgardy nás provází nejen díky pojmenování instituce a existenci památníku, který byl vybudován v souladu s odkazem paní Karly Mahenové ve vilce v Masarykově čtvrti,

ale zejména nesmírně aktuálními názory na knihovnické činnosti a naše uživatele. V památníku je zachována autentická pracovní spolu s výstavní expozicí o životě a díle Jiřího Mahena, které je často připomínáno při besedách a literárních pořadech, pořádaných na půdě památníku, při nichž vystupují významní představitelé brněnské a české kultury.

Stejně tak jeho odkaz připomíná *Společnost Jiřího Mahena*, budova *Mahenova divadla* i divadlo *Husa na provázku* a další.

Mahenův památník byl jako první pracoviště propojen on-line s ústřední knihovnou a tím bylo započato budování automatizované knihovní sítě. V letošním roce bude v síti propojeno již 7 poboček. Není to počet odpovídající původním záměrům, ale limitujícím faktorem pro rozvoj automatizace není technické vybavení, nýbrž finanční náročnost následných provozních nákladů. Knihovna získala na podporu automatizace řadu grantů z programu VISK MK ČR. Automatizace knihovnických činností je s naprostou samozřejmostí doprovázena moderními informačními technologiemi. Dosaďovací příručky knihovny doplňují elektronické databáze, encyklopedie na CD-ROMech a především nekonečné množství informací, získaných prostřednictvím internetu.

Díky Projektu internetizace knihoven MK a MI ČR se podařilo umožnit uživatelům v řadě poboček KJM zpřístupnit internet dříve než proběhne automatizace a v těchto dnech se realizuje další zásadní projekt finančně podpořený Evropskou unií ve spolupráci se Statutárním městem Brnem „Veřejný přístup občanů ve statutárním městě Brně k širokopásmovému internetu prostřednictvím veřejné knihovny“. Tento projekt přináší vedle technického vybavení do KJM především možnost přístupu široké veřejnosti k informačním zdrojům a další možnosti automatizace.

V roce 2003 se naplnil další díl Mahenova knihovnického odkazu v otázkách dětského čtenářství. Mahen jako spisovatel psal pro nejmladší pokolení pohádky (ostatně pro knihovníky také) a jako knihovník se živě zajímal o problémy dětské četby, studoval zájmy dětských čtenářů, sledoval vliv školy na vztah dítěte ke knize atd.

KJM vyhlásila tento rok Rokem dětského čtenáře a úspěšně začala realizovat projekt na podporu dětského čtenářství „Poprvé do školy – poprvé do knihovny“. Myšlenka spojit vstup do 1.třídy a slavnostní pasování na čtenáře knihovny se setkala s velkým zájmem odborné i laické veřejnosti a inspirovala řadu českých i slovenských knihoven.

Těž se začaly intenzivně rozvíjet multikulturní aktivity ve stále trvající spolupráci s MKC Praha a menšinami, žijícími v Brně. K tomu nemalou měrou přispělo Regionální evropské informační středisko (založené v roce 2000 jako Informační centrum o Evropské unii v úzké součinnosti s MMB, MZV ČR a Delegací Evropské komise v ČR) poskytující odborné

publikace, periodika, elektronické databáze, monitoring denního tisku, řadu tištěných materiálů, internet a diskusní setkání s občany na aktuální témata, zaměřená nejen na všeobecnou evropskou problematiku, ale též na otázky celostátní komunikační strategie před vstupem ČR do EU. Ve snaze uspokojit zájem veřejnosti o informace i mimo střed města, zřídila KJM dalších 10 kontaktních míst na pobočkách.

Snaha vytvářet uživatelům příjemné a kultivované prostředí pro kvalitní poskytování knihovnických služeb se odrazila v otevření pobočky v Líšni v nové budově ÚMČ a při rekonstrukci pobočky v Bohunicích. Obě pobočky se otvíraly jako plně automatizované a jejich činnost je výrazně podporována tamními městskými částmi.

Rok 2004 se stal pro knihovnu rokem s velkým R, protože za projekt „Poprvé ...“ obdržela cenu Ministerstva kultury ČR „Knihovna roku“ v kategorii za významný počín v oblasti poskytování knihovnických a informačních služeb. Projekt je podporován finančně z dotačního programu Knihovna 21. století MK ČR a po prvním úspěšném ročníku v ústřední knihovně se rozšířil i na pobočky. Je realizován pod záštitou hejtmána Jihoomoravského kraje a primátora Statutárního města Brna i starostů jednotlivých městských částí.

V rámci integrace handicapovaných spoluobčanů se začal realizovat další dlouhodobý projekt Setkávání, jehož součástí jsou odborné semináře Komunikace se zdravotně handicapovanými uživateli knihoven, dlouhodobá spolupráce s Tyflocentrem Brno a Ústavem sociální péče na Kociánce i činnost Knihovny pro nevidomé a slabozraké v KJM, poskytující služby nevidomým klientům od roku 1976. K výraznému zkvalitnění služeb těmto klientům přispěla instalace PC techniky – internet pro nevidomé a slabozraké s hlasovým výstupem a možností zvětšení textu – částečně finančně podpořená opět MK ČR.

Úspěšně byla zahájena a dodnes pokračuje spolupráce se slovenskými partnery (Generální konzulát SR v ČR, Bibiana – Mezinárodní dom umění pre deti v Bratislavě, Obec Slovákovi, Slovensko-český klub). Program, ve kterém byly prezentovány slovenské tradice i současnost v pestré mozaice výstav, tanečního vystoupení folklorního souboru Púčik, setkání s řezbářem Bunckem i světově známým sklářským výtvarníkem Kováčem, byl zařazen na seznam celostátních akcí v rámci Měsíce české a slovenské kulturní vzájemnosti pod záštitami ministrů kultury obou zemí.

Události roku 2005 v kulturním světě určilo jednoznačně 200. výročí narození dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena a nejenak tomu bylo i v KJM, která získala možnost uspořádat setkání s tímto významným literátem prostřednictvím světové putovní výstavy ve spolupráci s Velvyslancem Dánského království v ČR.

Další unikátní výstavou se stala ryze česká záležitost světové velikosti – atrium a ochozy ústřední knihovny po dva podzemní měsíce lemovalo 70ti metrové leporélo Lucie Seifertové Dějiny udatného českého národa.

Do automatizované knihovní sítě byla připojena další nově zrekonstruovaná pobočka v Černých Polích a REIS získalo finanční prostředky na činnost od Evropské komise a stalo se součástí informační sítě Europe Direct ve státech EU na období 2005 – 2008.

I když je příspěvek věnován 5 letům 21. století, nelze v závěru opomenout rok letošní, připomínající stejná dvě výročí jako rok 2001, ale o pět let starší. V únoru uplynulo 85. let od založení KJM a v listopadu tomu bude 5 let, co byla ústřední knihovna zpřístupněna po tříleté rekonstrukci veřejnosti jako soudobé kulturně vzdělávací a informační centrum, které poskytuje široké spektrum služeb všem svým uživatelům.

Uvedené aktivity jsou jen malým zlomkem bohaté a pestré činnosti KJM, která své služby nabízí de facto 7 dní v týdnu a za uplynulé období prošlo branami ÚK, MP a 35 poboček přes 4 miliony návštěvníků, kteří zrealizovali 13 milionů výpůjček a navštívili přes 9 000 akcí.

O tom, že KJM je vyhledávanou kulturní institucí a nedílnou součástí brněnské kulturní společnosti svědčí již zmiňovaná cena Knihovna roku, nominace na Cenu města Brna, zařazení do ankety TOP 100 brněnských firem.

Výčet toho nejzajímavějšího z běžného knihovnického života KJM by měl být důkazem, že veškerou svojí činností chce KJM být důstojným reprezentantem kulturní politiky města Brna a regionu a aby byla místem pro celoživotní vzdělávání a osobní rozvoj svých klientů.